

Hirvieläinten näivetystautia (CWD) Norjassa

Varpu Hirvelä-Koski, Minna Nylund ja Sirkka-Liisa Korpenfelt

Norjan tapaukset ja tietoa taudista

Hirvieläinten näivetystauti CWD (chronic wasting disease) on prionin aiheuttama tauti, joka kuuluu samaan aivotautien ryhmään kuin hullun lehmän tauti BSE. Tautia on esiintynyt jo vuosikymmenien ajan USA:ssa ja Kanadassa peuratarhoilla ja luonnonvaraisissa hirvieläimissä. Lisäksi sitä on todettu Etelä-Koreassa Pohjois-Amerikasta tuoduissa hirvieläimissä.

Vuonna 2016 todettiin Norjassa Euroopan ensimmäiset CWD-tapaukset. Ensimmäinen löydös oli huhtikuussa villistä tunturipeurasta (*Rangifer tarandus tarandus*) ja seuraavat toukokuussa ja kesäkuussa hirvestä (*Alces alces*). Tunturipeuran tapaus oli Bergenin seudulla ja hirvitapaukset lähellä Trondheimia. Tartuntojen alkuperästä ei vielä ole tietoa.

CWD on hirvieläinten hitaasti etenevä, aina kuolemaan johtava sairaus. Koska itämisaika on pitkä (yleensä >15 kk), oireita esiintyy vasta aikuisilla eläimillä. Tyypillisiä oireita ovat voimakas laihtuminen ja kuihtuminen, vetäytyminen laumasta, kontaktien välttely ja apeus, pään riiputtaminen, ”tyhjä katse”, toistuvat pakkoliikkeet, hermostuneisuus, kuolaaminen, hampaiden kiristely, runsas juominen ja virtsaaminen, vapina ja horjuminen.

CWD-prionin syntymekanismia ei tunneta. Tauti leviää eläimestä toiseen kosketuksen kautta ja myös saastuneesta ympäristöstä. Prionia on löydetty sairaista eläimistä keskushermoston lisäksi nielurisoista ja suoliliepeen imusolmukkeista, ja sitä voi myös esiintyä sairaan eläimen kuolassa, virtsassa ja ulosteessa. Prioni on kestävä ja se säilyy pitkään ympäristössä. Sairastuvuus on suurinta tarhaoloissa, missä eläintiheys on suuri ja eläinten väliset kontaktit ovat jatkuvia. Myös emästä sikiöön tapahtuva tartunta on mahdollinen. Taudin ei ole todettu koskaan tarttuneen ihmiseen eikä kotieläimiin.

Tauti voi tarttua kaikkiin hirvieläimiin. Pohjois-Amerikassa eniten tapauksia on todettu valkohäntäkauriissa (entinen valkohäntäpeura, *Odocoileus virginianus*), mustahäntäkauriissa (*Odocoileus hemionus*) ja Kalliovuorten isokauriissa (*Cervus elaphus nelsoni*). Näistä hirvieläimistä vain valkohäntäkaurista on Suomessa. Suomessa tauti voisi tarttua esimerkiksi poroon, hirveen ja metsäpeuraan.

CWD:n seuranta Suomessa

CWD kuuluu Eviran eläintautien seurantaohjelmaan. Taudin esiintymistä on seurattu vuodesta 2003 alkaen. Vuosina 2003 - 2015 poroja tutkittiin CWD:n varalta 1406 kpl, hirviä 149 kpl ja valkohäntäkauriita 643 kpl. Muita hirvieläimiä (metsäkauris, täpläkauris) tutkitaan vuosittain 5-10 kpl. CWD:tä ei ole koskaan todettu Suomessa.

Näytteitä tarvitaan

Vaikka tautia ei ole maassamme todettu, on kuitenkin syytä valpastua. Yllä kuvattuja oireita osoittavat tai kuihtuneet, yli 12 kk ikäiset porot ja muut hirvieläimet tulisi kaikki tutkia CWD:n varalta. Näytteiden saamiseksi tarvitsemme poronhoitajien, metsästäjien, riistatutkijoiden ja kaikkien muiden luonnossa liikkuvien apua. **Jos luonnossa liikkuessanne havaitsette yllä mainituilla tavoilla oudosti käyttäytyviä tai kuolleita hirvieläimiä, ottakaa yhteyttä lähimpään kunnaneläinlääkäriin.** Yhteystiedot löytyvät parhaiten numerotiedustelusta tai kuntien nettisivuilta. Kunnaneläinlääkäri ottaa tarpeen mukaan yhteyttä poliisiin luvan ja virka-avun saamiseksi

oireilevan eläimen lopettamiseen. **Metsästäjät ja poronhoitajat voivat myös lähettää näytteitä suoraan Eviraan.** Näytteeksi tarvitaan eläimen pää, alaleuka ja nielu mukaan lukien. Eläintä lopetettaessa tulee mahdollisuuksien mukaan välttää aivojen takaosaa vahingoittavia menetelmiä.

Näytteet lähetetään Eviraan Matkahuollon kautta. Evira maksaa kuljetuksen. Osoite on: Evira, Matkahuolto, Oulu.

CDW:tä ei ole koskaan todettu ihmisissä, mutta näytteitä otettaessa ja pakattaessa on kuitenkin syytä suojata kädet, koska hermostollisia oireita voivat aiheuttaa myös esimerkiksi erilaiset bakteeritartunnat. Sairasta eläintä ei kannata käyttää ihmisravinnoksi.

Ohjeita pakkaamiseen: Pää kääritään ensin runsaaseen (sanomalehti)paperiin, joka imee mahdollisesti valuvat nesteet. Paperi- tai muu kääre pakataan vielä ehjään muovipussiin ja lopuksi tukevaan laatikkoon. Pussiin voi laittaa lämpimänä vuodenaikana kylmävaraajia näytteen säilymisen parantamiseksi. Laatikkoon pitää laittaa mukaan myös lähete. Laatikko teipataan kiinni.

Hirvieläinten TSE-kartoituksen lähete löytyy Eviran nettisivuilta ja se on myös tämän kirjeen liitteenä. Evira lähettää tutkimusvastauksen näytteen lähettäjälle.

Lisätietoja: Erikoistutkijat Marja Isomursu (040 512 1248), Minna Nylund (040 489 3393) ja Sirkka-Liisa Korpenfelt (050 351 0308).